

Marktonderzoek onder grondeigenaren over natuuraanleg: methoden, resultaten en implicaties voor beleid

Achtergronddocument bij 'Evaluatie omslag natuurbeleid'

H. Leneman
J.J. van Dijk
W.P. Daamen
J. Geelen

r a p p o r t e n

wot
Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

WAGENINGENUR

For quality of life

**Marktonderzoek onder grondeigenaren over natuuraanleg:
methoden, resultaten en implicaties voor beleid**

Dit rapport is gemaakt conform het Kwaliteitshandboek van de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu.

De reeks 'WOt-rapporten' bevat onderzoeksresultaten van projecten die kennisorganisaties voor de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu hebben uitgevoerd.

Marktonderzoek onder grondeigenaren over natuuraanleg: methoden, resultaten en implicaties voor beleid

Achtergronddocument bij 'Evaluatie omslag natuurbeleid'

H. Leneman

J.J. van Dijk

W.P. Daamen

J. Geelen

Rapport 53

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

Wageningen, december 2007

Referaat

H. Leneman, J.J. van Dijk, W.P. Daamen & J. Geelen, 2007. *Marktonderzoek onder grondeigenaren over natuuraanleg: methoden, resultaten en implicaties voor beleid. Achtergronddocument bij 'Evaluatie omslag natuurbeleid'*. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-rapport 53. 38 blz. 2 fig.; 4 tab.; 15 ref.; 1 bijl.

Dit rapport schetst de methoden, resultaten en implicaties voor beleid van een onderzoek onder grondeigenaren naar hun belangstelling, motieven en knelpunten bij natuuraanleg volgens de functieverandering van de Subsidieregeling Natuurbeheer. Het onderzoek omvatte drie delen: een gericht op grondeigenaren, een gericht op deelnemers aan de functieverandering en een gericht op grondeigenaren die geprobeerd hebben functieverandering te realiseren, maar waarvan de pogingen gestrand zijn. Het onderzoek onder grondeigenaren heeft gegevens over de belangstelling, motieven en knelpunten opgeleverd voor het *merendeel* van de grondeigenaren die in aanmerking komen voor een functieverandering. Inzicht in de belangstelling van alle grondeigenaren gezamenlijk ontbreekt op dit moment. De gesignaleerde knelpunten van de regeling functieverandering komen overeen met andere onderzoeken. Deze overeenkomst is ook bij de motieven aanwezig. Het onderzoek onder grondeigenaren die tevergeefs hebben geprobeerd in aanmerking te komen voor functieverandering toont aan dat beleidswijzigingen direct van invloed kunnen zijn op deelname en deelnamebereidheid.

Trefwoorden: natuurbeleid, particulier natuurbeheer, grondeigenaren.

Abstract

H. Leneman, J.J. van Dijk, W.P. Daamen & J. Geelen, 2007. *Market research among landowners about natural habitat creation: methods, results and policy implications. Background document for the evaluation of the shift in Dutch nature policy*. Wageningen, Statutory Research Tasks Unit for Nature and the Environment. WOt-rapport 53. 38 p. 2 Fig.; 4 Tab.; 15 Ref.; 1 Annexes'

This report outlines the methods, results and policy implications of a survey among landowners to assess their interest in habitat creation schemes that involve changing the designated use of their land under the Dutch national subsidy scheme for natural habitat management by landowners (SN), as well as their motives for participation and the problems they encounter. The study comprised three parts, one focusing on landowners who are eligible for participation in land-use change schemes, one focusing on landowners taking part in land-use change projects and one focusing on landowners who wanted to participate in land-use change schemes but have had to give up their attempts. The study among landowners has yielded information on the willingness to participate, motives and problems for most of those landowners who are eligible for participation in land-use change schemes. As yet, no conclusions can be drawn about the interest among landowners in general. The problems encountered by landowners participating in the land-use change scheme, as well as their motives to take part, were similar to those reported by other studies. The survey among landowners who have tried in vain to participate in the land-use change scheme shows that policy changes may directly affect participation and the willingness to participate.

Key words: nature policy, nature management by private landowners, landowners

ISSN 1871-028X

©2007 **Landbouw-Economisch Instituut**
Postbus 29703, 2502 LS Den Haag
Tel: (070) 335 83 30; fax: (070) 361 56 24; e-mail: informatie.lei@wur.nl

Geelen Consultancy
Marktonderzoek voor de Agri- en Foodsector
Costerweg 1, 6702 AA Wageningen (NL)
Tel: (0317) 42 59 58; e-mail: info@geelen-consultancy.nl

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel: (0317) 47 78 44; Fax: (0317) 42 49 88; e-mail: info.wnm@wur.nl

---

De reeks Rapporten is een uitgave van de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, onderdeel van Wageningen UR. Dit rapport is verkrijgbaar bij het secretariaat. Het rapport is ook te downloaden via www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel: (0317) 47 78 44; Fax: (0317) 42 49 88; e-mail: info@npb-wageningen.nl;
Internet: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

Inhoud

Samenvatting	7
Summary	9
1 Inleiding	11
1.1 Aanleiding en doelstelling	11
1.2 Doelstelling en afbakening	12
1.3 Leeswijzer	12
2 Aanpak	13
2.1 Deelonderzoeken	13
2.2 Methoden en organisatie van het onderzoek	14
3 Deelonderzoek 1: Grondeigenaren	15
3.1 Inleiding en doel	15
3.2 Populatie, steekproef en representativiteit	15
3.2.1 Algemeen	15
3.2.2 Methodiek samenstellen van de populatie	16
3.2.3 Beschrijving populatie	17
3.2.4 Steekproef	18
3.2.5 Representativiteit response	19
3.2.6 Populatie en response per provincie	21
3.3 Resultaten	22
3.4 Vergelijking resultaten met ander onderzoek	23
3.4.1 Deelnamebereidheid	23
3.4.2 Knelpunten en motieven bij functieverandering	24
4 Deelonderzoek 2: Deelnemers aan de SN-functieverandering	25
4.1 Inleiding en doel	25
4.2 Populatie, steekproef en representativiteit	25
4.3 Resultaten	25
4.4 Vergelijking resultaten met ander onderzoek	26
5 Deelonderzoek 3: Grondeigenaren, die tevergeefs hebben geprobeerd in aanmerking te komen voor SN-functieverandering	27
5.1 Inleiding en doel	27
5.2 Populatie en deelname aan onderzoek	27
5.3 Resultaten	28
5.4 Opmerkingen bij de resultaten	28
6 Conclusies	29
Literatuur	31
Bijlage 1 Beschrijving van het bestand GWP_result6	33

Samenvatting

In het voorjaar van 2007 is een marktonderzoek gehouden onder grondeigenaren voor de evaluatie van het beleid van de omslag in het natuurbeleid. Deze omslag richt zich op minder verwerving en meer particulier beheer, onder meer via functieverandering. Het onderzoek is vooral gericht op het verkrijgen van inzicht in deelnamebereidheid van particulieren/agrariërs aan het beheer van natuur via functieverandering, maar ook is er aandacht voor knelpunten bij grondeigenaren die al deelnemen of wilden deelnemen.

Het onderzoek omvatte drie delen: een gericht op grondeigenaren, een gericht op deelnemers aan de functieverandering en een gericht op grondeigenaren die geprobeerd hebben functieverandering te realiseren, maar waarvan de pogingen gestrand zijn. Al deze groepen zijn telefonisch ondervraagd. Op verzoek van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) zijn ook enkele vragen over het communicatieproject 'Particulier natuurbeheer, een kansrijke onderneming' gesteld. Bij de uitvoering van de enquête waren behalve het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP), het LEI en de WOT Natuur & Milieu van Wageningen UR ook Dienst Regelingen, Geelen Consultancy en Cendris BV betrokken.

Dit rapport schetst hoofdzakelijk de achtergronden en verantwoording bij het onderzoek. Per deelonderzoek wordt aangegeven hoe de populatie is bepaald en hoe de steekproef tot stand is gekomen. Verder worden de resultaten samengevat en met andere onderzoeken vergeleken en worden enkele beleidsimplicaties gegeven.

Geconcludeerd wordt dat de steekproef van het onderzoek onder grondeigenaren en van het onderzoek onder de deelnemers aan de regeling functieverandering representatief zijn voor de populaties waaruit ze zijn afgeleid. De deelname aan het onderzoek door grondeigenaren die tevergeefs hebben geprobeerd in aanmerking te komen voor functieverandering is goed. Hier was geen sprake van een steekproef.

Vijftien procent van de grondeigenaren is de komende tien jaar bereid deel te nemen aan particulier natuurbeheer met functieverandering. Zij willen ongeveer 18.000 hectare omvormen. Tweederde van de grondeigenaren is niet bereid aan functieverandering deel te nemen, vooral omdat dit niet in de bedrijfsstrategie past en omdat andere bestemmingen dan natuur meer opleveren. De belangstelling voor functieverandering is onvoldoende om de taakstelling voor 2018 (ruim 42.000 ha) te halen.

Hoewel de geschatte belangstelling voor functieverandering ten opzichte van 2004 niet significant is gestegen, zijn er wel aanwijzingen dat de belangstelling stijgt. Deze aanwijzingen komen voort uit verschillen in opzet en aanpak ten opzichte van 2004 en vergrote kennis van de populatie grondeigenaren. Omdat het onderzoek inzicht in belangstelling, motieven en knelpunten heeft opgeleverd voor het merendeel van de grondeigenaren die in aanmerking komen voor een functieverandering, moet de gepresenteerde belangstelling voor functieverandering bij particulieren als een ondergrens worden beschouwd. Inzicht in de belangstelling van alle grondeigenaren gezamenlijk ontbreekt op dit moment en daarom wordt aanbevolen bij een volgend onderzoek gebruik te maken van kadasterinformatie.

De helft van de eigenaren is bekend met de subsidies, die ze voor een omvorming van hun grond kunnen krijgen. Potentiële particuliere natuurbeheerders weten echter onvoldoende over eventuele knelpunten; ze noemen een gebrek aan kennis over procedures en onzekerheid over

de hoogte en continuïteit van de subsidie als belangrijkste te verwachten knelpunten. Huidige deelnemers aan de 'Subsidieregeling Natuurbeheer (SN)-functieverandering' noemen als voornaamste knelpunten: de lange tijd van aanvraag tot goedkeuring, een gebrek aan kennis over procedures en onduidelijke of gebrekkige informatie van Dienst Regelingen en Dienst Landelijk Gebied. De gesignaleerde knelpunten van de regeling functieverandering komen overeen met andere onderzoeken. Een verbetering van de communicatie en informatie over functieverandering kan de deelname stimuleren.

Het onderzoek onder grondeigenaren die tevergeefs hebben geprobeerd in aanmerking te komen voor functieverandering toont aan dat beleidswijzigingen direct van invloed kunnen zijn op deelname en deelnamebereidheid.

Het project 'Particulier natuurbeheer: een kansrijke onderneming' is bekend bij 30% van de grondeigenaren.

Summary

In the spring of 2007, we organised a market survey among landowners, as part of the programme to evaluate the current shift in the Dutch government's nature conservation policy, which is changing from one of protecting ecologically valuable land by buying it to one of getting landowners involved in habitat and wildlife protection. One of the habitat creation instruments used is land-use change. The present study examined the willingness among farmers and other landowners to participate in the government's scheme for natural habitat management through land-use change, as well as identifying problems encountered by landowners participating in the scheme or wishing to take part in it.

The study comprised three parts: one focusing on landowners who are eligible for participation in land-use change schemes, one focusing on people taking part in land-use change schemes and one focusing on landowners who wanted to participate in the land-use change scheme but have had to give up their attempts. Each of these groups was surveyed by phone. At the request of the Dutch Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality, we also asked some questions relating to a communication project on this land-use change scheme. The survey was jointly implemented by the Netherlands Environmental Assessment Agency (MNP), the Agricultural Economics Research Institute (LEI) and the Statutory Research Tasks Unit for Nature & the Environment (WOT N&M) at Wageningen University, as well as the National Service for the Implementation of Regulations, Geelen Consultancy and Cendris BV.

This report mainly outlines the backgrounds and justification of the research approach chosen. It indicates how the population was defined and how samples were selected for each of the three parts of the study. It also summarises the findings and compares them with those of other studies, and presents some policy implications.

We concluded that the sample used for the study among landowners and that for the study among participants to the land-use change scheme were representative of the population from which they were drawn. Although there was no sample selection procedure for landowners who had tried in vain to join the land-use change scheme, their participation in the survey was satisfactory.

Fifteen percent of the landowners expressed their willingness to take part in the land-use change scheme for natural habitat management within the next ten years. In all, they intend to change the use of about 18,000 ha of their land. Two thirds of landowners were not willing to take part in the land-use change scheme, mostly because it would not fit in with the operational strategy for their firms and because other land use changes are more profitable than natural habitat management. The current willingness to participate in the land-use change scheme is too low to enable the government's target for 2018 (over 42,000 ha) to be met.

Although the estimated willingness in land-use change has not changed significantly since 2004, there are nevertheless some indications that willingness is growing. These indications derive from differences in the design and implementation of the 2004 and 2007 surveys, as well as the increased knowledge about the population of landowners surveyed. Since the present study has yielded information on the interest in and motives for participation and the problems encountered among the majority of those landowners who are eligible for participation in the land-use change scheme, the willingness to participate among private landowners that was found by the present study should be regarded as the lower limit. There

is as yet no information on the willingness to participate among all landowners who are eligible for participation in land-use change schemes. We therefore recommend that follow-up studies should use available land registry information.

Although half of the landowners were aware of the subsidy scheme for land-use change, potential participants in habitat management by landowners have insufficient knowledge about possible problems. When asked to mention problems they would expect, they mentioned a lack of knowledge about procedures and uncertainty about the level and continuity of subsidies, whereas those already participating in the scheme reported that the main problems were the long period that elapses between sending in applications for subsidies and getting them approved, a lack of knowledge about procedures and the lack of clear information from the National Service for the Implementation of Regulations and the Government Service for Land and Water Management . The problems reported in our survey by participants of the land-use change scheme correspond with those reported in other studies. We conclude that improved communication and information provision on land-use change could stimulate participation.

The survey among landowners who had tried in vain to join the land-use change scheme showed that policy changes may directly affect people's participation rate and willingness to participate.

Thirty percent of the landowners were familiar with the government's communication project on this land use change scheme.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doelstelling

Het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) is gevraagd aandacht te geven aan de omslag van verwerving naar beheer in het natuurbeleid. Deze 'omslag' betreft een verschuiving in betrokken beheerders van de ecologische hoofdstructuur (EHS). Minder verwerving van gronden voor natuur en beheer door Natuurmonumenten, de Provinciale Landschappen en Staatsbosbeheer en meer natuurbeheer door particulieren en agrariërs bij het realiseren van de EHS. Een van de organisatievormen die meer aandacht krijgt in de omslag is particulier natuurbeheer met functiewijziging; hierbij kunnen particuliere grondeigenaren landbouwgrond omzetten in grond met de functie natuur. Deze omzetting gaat gepaard met een waardedaling van de grond, waarvoor de eigenaren compensatie ontvangen. Het MNP heeft in 2005 al een verkenning uitgevoerd naar de omslag (deel I: Van Egmond en De Koeijer, 2005).

Onderhavig rapport heeft als onderwerp een deel van de ex-ante analyse van de omslag (deel II, MNP, 2007), te weten een onderzoek onder grondeigenaren over functieverandering, gehouden in het voorjaar van 2007. Het onderzoek is uitgevoerd en vormgegeven vanuit verschillende doelen. Het hoofddoel van het onderzoek voor het MNP betreft de meting van de belangstelling onder eigenaren van landbouwgrond in de EHS voor een functiewijziging. Hiermee kan samen met onderzoeksmateriaal uit 2004 (Nationaal Groenfonds, 2004) een indruk gegeven worden over de haalbaarheid van de beleidsdoelstelling over particulier natuurbeheer met functieverandering (ruim 42.000 hectare omgezet in 2018).

Omdat al in het verleden de regeling voor de functieverandering binnen het zogenoemde Programma Beheer voor particulieren de nodige knelpunten met zich mee heeft gebracht (Leneman *et al.*, 2004), is een ander belangrijk doel het inventariseren van knelpunten bij een eventuele deelname. Hierbij is het ook van belang de motieven van de grondeigenaren voor wel (of juist geen) deelname te kennen. Verder heeft het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) specifiek gevraagd in hoeverre het mogelijk is inzicht te geven in de moeite die een particulier moet doen om een functieverandering voor elkaar te krijgen.

Ten slotte is een deel van het onderzoek uitgevoerd voor het communicatieproject 'Particulier Natuurbeheer: een kansrijke onderneming'. Dit initiatief is gestart om de bekendheid van particulier natuurbeheer met functiewijziging onder grondeigenaren in de nieuwe natuur te vergroten. De vragen in het onderzoek dienen als eindmeting van de bekendheid van verschillende onderdelen van het project en zijn opgenomen om de enquêtedruk voor grondeigenaren zo beperkt mogelijk te houden.

De resultaten van het onderzoek zijn uitgebreid in een ander rapport gepubliceerd (Geelen en Leneman, 2007). Achtergronden bij de opzet van het onderzoek, de onderzoeksmethode, de bespreking van de resultaten en van de gevolgen voor het beleid heeft echter nog niet plaatsgevonden en dat vormt het onderwerp van dit rapport.

1.2 Doelstelling en afbakening

De doelstelling van het onderzoek onder grondeigenaren over functieverandering luidt:

Het inzicht geven in de deelnamebereidheid, de knelpunten en de motieven van particulier natuurbeheer via functieverandering, alsmede in de effecten van het communicatieproject 'Particulier Natuurbeheer: een kansrijke onderneming', in het kader van de realisatie van natuurbeleid voor particulier natuurbeheer.

Binnen deze doelstelling belicht dit rapport vooral de opzet van het onderzoek, de onderzoeksmethode, de bespreking van de resultaten (ook in vergelijking met ander onderzoek) en de gevolgen voor het beleid. Veel minder aandacht is er voor de resultaten op zich. In het algemeen zorgt dit rapport zo voor borging van de analyses met betrekking tot de belangstelling voor en de motieven/knelpunten van functieverandering, zoals die in de evaluatie van het MNP (MNP, 2007) zijn opgenomen.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 komt de aanpak van het onderzoek onder grondeigenaren aan de orde. De volgende drie hoofdstukken geven meer details over de drie delen, waarin het onderzoek is gesplitst; een deel gericht op grondeigenaren (hoofdstuk 3), een deel gericht op huidige deelnemers aan de functieverandering (hoofdstuk 4) en een deel gericht op grondeigenaren die geprobeerd hebben functieverandering te realiseren, maar waarvan de pogingen gestrand zijn (hoofdstuk 5). Deze drie hoofdstukken hebben dezelfde opbouw bestaande uit methode, resultaten en discussie. Het afsluitende hoofdstuk bevat de conclusies en formuleert aanbevelingen voor eventuele vervolgacties.

2 Aanpak

Zoals uit de inleiding al blijkt kent het onderzoek onder grondeigenaren verschillende doelen. Het willen voldoen aan deze doelen heeft gevolgen gehad voor de aanpak van het onderzoek. Hierbij speelt ook het argument van de enquêtedruk mee, dat wil zeggen het zo veel mogelijk willen voorkomen dat de doelgroep in dit onderzoek meerdere keren in een korte periode benaderd wordt voor medewerking aan een onderzoek. Uiteindelijk heeft dit geleid tot drie deelonderzoeken, die in paragraaf 2.1 verder worden toegelicht. Paragraaf 2.2 gaat daarna dieper in op die aspecten van de methoden en organisatie, die voor alle deelonderzoeken gelijk zijn.

2.1 Deelonderzoeken

De keuze om verschillende doelen na te streven is mede gemaakt vanwege de enquêtedruk; de onderzoekers kregen in de opzet van het onderzoek signalen dat deze druk soms als te hoog werd ervaren en daarom is gestreefd naar het combineren van inspanningen tot een onderzoek. In verband hiermee is ook gestreefd naar een zo doelgericht mogelijke benadering van mogelijk respondenten. Daarom is het onderzoek in drieën gedeeld:

Deelonderzoek 1: gericht op grondeigenaren
Deelonderzoek 2: gericht op huidige deelnemers aan de functieverandering
Deelonderzoek 3: gericht op grondeigenaren die geprobeerd hebben functie-verandering te realiseren, maar waarvan de pogingen gestrand zijn.

Per deelonderzoek is een vragenlijst opgesteld, omdat niet ieder deelonderzoek dezelfde informatie op kan leveren. Deze is samengesteld door LEI, WOT Natuur en Milieu en Geelen Consultancy. Daarnaast is overleg geweest met het Ministerie van LNV en met Alterra, voor de inbreng van vragen die voor hen relevant zijn.

Belangrijkste basis voor de vragen vormde het onderzoek naar de belangstelling uit 2004 (Nationaal Groenfonds, 2004). In dat onderzoek is ook naar motieven en knelpunten gevraagd. De daarin genoemde motieven en knelpunten zijn geactualiseerd en aangevuld aan de hand van diverse bronnen (Leneman *et al.*, 2004; Leneman en Graveland, 2004; B&A en DLV Groen en Ruimte, 2003).

Onderstaand overzicht laat zien welke vragen (doel) binnen welk deelonderzoek aan de orde komen.

Categorie vraag	Deel- onderzoek 1	Deel- onderzoek 2	Deel- onderzoek 3
Algemene informatie	ja	ja	ja
Deelname verleden	ja	ja	ja
Deelname komende 10 jaar	ja	nee	nee
Motieven en knelpunten	ja	ja	ja
Belangstelling voor alternatieven	ja	nee	nee
Tijdsbesteding; doorlooptijd aanvraag	ja	ja	ja
Communicatieproject	ja	ja	ja

De deelonderzoeken starten alle drie met enkele algemene vragen. Deze dienen om meer informatie over de activiteiten van de respondent te verkrijgen. Daarna wordt gevraagd in

hoeverre de desbetreffende grondeigenaar reeds aan de SN-functieverandering deelneemt. Dit kan belangrijk zijn voor zijn of haar eventuele toekomstige keuzes.

In deelonderzoek 1 wordt vervolgens verder gevraagd naar de toekomstige deelname aan de SN-functieverandering, om een beeld van de belangstelling te kunnen geven. Hierin worden ook toekomstige keuzes over natuurbeheer door de grondeigenaar (agrarisch natuurbeheer, natuurpacht) in beeld gebracht, steeds in relatie met zijn/haar keuze voor SN-functieverandering. Ook een eventuele verkoop van grond voor natuur is een van deze keuzes.

Aan alle respondenten wordt gevraagd welke motieven ze voor hun deelname of juist hun weigering tot deelname hebben. Ook wordt gevraagd welke knelpunten ze verwachten of al ervaren hebben. Vanuit het oogpunt van administratieve lasten zijn vragen toegevoegd over de tijdbesteding en de doorlooptijd van een aanvraag tot functieverandering. De vragen over het communicatieproject in het onderzoek dienen als eindmeting van de bekendheid van verschillende onderdelen van 'Particulier Natuurbeheer: een kansrijke onderneming'.

2.2 Methoden en organisatie van het onderzoek

In de drie deelonderzoeken is gewerkt met een telefonisch onderzoek. Voor de telefonische onderzoeksmethode is om verschillende redenen gekozen. Ten eerste was een eerdere peiling van de belangstelling ook op deze wijze uitgevoerd (Nationaal Groenfonds, 2004) en het gebruik van de dezelfde methode kan de mogelijkheden tot vergelijken van de uitkomsten (en dan vooral de belangstelling voor natuuraanleg bij particulieren) vergroten. Verder is een telefonische onderzoeksmethode effectief en efficiënt: ze biedt de mogelijkheid een groot aantal respondenten in korte tijd te ondervragen en snel de resultaten beschikbaar te hebben. Dit laatste heeft de telefonische methode voor op de andere optie, een schriftelijke enquête. De telefonische methode geeft daarom naar verwachting de basis voor een goede representativiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek, vooral gezien vanuit het hoofddoel, de meting van de belangstelling onder eigenaren van landbouwgrond in de EHS voor een functiewijziging.

De respondenten kregen vooraf een brief toegezonden (zie Geelen en Leneman, 2007) met een aankondiging dat ze benaderd konden worden voor het onderzoek. Voor ieder deelonderzoek is een brief opgesteld. De respondenten werden gebeld en ondervraagd aan de hand van een vragenlijst. De respondenten hebben deze vragenlijst niet vooraf gezien. Het telefonisch gedeelte is uitgevoerd in mei en juni 2007 en heeft in totaal ongeveer 4 weken in beslag genomen.

Onderstaand overzicht geeft inzicht in de betrokken organisatie en hun taak in het onderzoek.

Betrokkenen organisatie en taak

Dienst Regelingen, Roermond	NaamAdresWoonplaats deelonderzoek 2 en 3
Dienst Regelingen, Front Office	Controle NaamAdresWoonplaats gegevens Verzending brieven
Geelen Consultancy	Telefonische enquête Samenstelling vragenlijst Verslag resultaten
WOT Natuur en Milieu	Methodiek populatie deelonderzoek 1 Samenstelling vragenlijst
LEI	Bepalen populaties Steekproeftrekking Samenstelling vragenlijst
Cendris BV	Verslag methodiek en verantwoording 'Verrijken' adressen met telefoonnummers

3 Deelonderzoek 1: Grondeigenaren

3.1 Inleiding en doel

Dit hoofdstuk bevat details over het eerste deelonderzoek, een onderzoek onder grondeigenaren. Het belangrijkste resultaat van dit deelonderzoek is de schatting van de belangstelling onder deze groep voor deelname aan de functieveranderingsregeling binnen Programma Beheer. Daarom is in dit hoofdstuk relatief veel aandacht voor de bepaling van de populatie grondeigenaren en voor representativiteit van de te benaderen groep grondeigenaren. Naast een korte samenvatting van de resultaten wordt een vergelijking gemaakt met ander onderzoek dat informatie over de belangstelling bevat en worden de resultaten van de meting van de belangstelling vertaald naar provincies, vanwege hun rol in de nieuwe uitvoering van het natuurbeleid (Verburg *et al.*, 2007).

3.2 Populatie, steekproef en representativiteit

3.2.1 Algemeen

Voor het meten van de belangstelling onder grondeigenaren voor functieverandering is het van belang inzicht in de populatie te hebben. De populatie bestaat uit grondeigenaren die nu landbouwgrond bezitten in de gebieden die tot 2018 tot natuur moeten worden omgevormd.

Bij deze formulering van de populatie moeten enkele opmerkingen worden geplaatst. Ten eerste is het inzicht in de populatie tot nu toe beperkt. Uit vorige onderzoeken (zoals Nationaal Groenfonds, 2004) kan geen beeld van de populatie worden afgeleid. Hiervoor zijn in ieder geval enkele oorzaken te geven.

Ten eerste speelt het eigendom van de grond een rol. Om en nabij 40% van de landbouwgrond in Nederland wordt verpacht. Voor de regeling functiewijziging binnen Programma Beheer komen alleen grondeigenaren of pachters met een overeenkomst van tenminste 25 jaar in aanmerking. Dat betekent dat een behoorlijk deel van de grondgebruikers, vooral pachters, niet in aanmerking komt. Overigens is het gangbaar dat landbouwgrond door de ene grondeigenaar (lees agrariër) verpacht worden aan de andere grondeigenaar.

Ten tweede staat de begrenzing van de gebieden niet altijd vast, maar komt tot stand onder invloed van onder andere wijzigingen in het natuurbeleid, maar ook onder invloed van ander beleid. Dat betekent dat grondeigenaren het ene jaar niet, en het volgende jaar plots wel in aanmerking kunnen komen. Uit de analyses van de veranderingen bij provincies blijkt dat veel provincies sinds de omslag particulieren in principe meer ruimte geven, ook al bevindt hun eigendom zich buiten de begrensde gebieden (Verburg *et al.*, 2007). Deze veranderingen in de begrenzing hebben overigens ook een nadeel, omdat ze voor particulieren onduidelijkheid kunnen betekenen, of omdat de begrenzing van de gebieden niet bekend is. Dit was bijvoorbeeld in 2006 in delen van de provincie Zuid-Holland het geval (Leneman *et al.*, 2006).

Ten slotte moet worden opgemerkt dat ook anderen dan huidige grondeigenaren in principe in aanmerking kunnen komen. Als een particulier landbouwgrond koopt in de gebieden die tot 2018 tot natuur moeten worden omgevormd, kan hij (of zij) functieverandering aanvragen (zie ook Veurink *et al.*, 2007). Deze groep particulieren moet eigenlijk worden toegevoegd aan de groep grondeigenaren, maar het inzicht in deze groep (potentiële grondeigenaren) ontbreekt volledig.

3.2.2 Methodiek samenstellen van de populatie

Rekening houdend met de opmerking in de vorige sectie is vervolgens een methodiek ontwikkeld om de populatie samen te stellen. Het doel van deze methodiek kan omschreven worden als het samenstellen van een GIS-bestand met daarin zo nauwkeurig mogelijk de arealen met grondeigenaren die geëncquêteerd moeten worden. Dat zijn grondeigenaren die nu landbouwgrond bezitten in de toekomstige nieuwe natuur (EHS).

In het opstellen van die methodiek is eerst getracht om op basis van Kadasterbestanden, die aanwezig zijn bij de Dienst Landelijk Gebied, het eigendom in de toekomstige EHS (nieuwe natuur) vast te stellen. Gebruik van kadasterbestanden heeft als groot voordeel dat dit direct informatie verschaft over de eigenaar van een perceel. De in de vorige paragraaf gemaakte opmerking over pacht van landbouwgrond is dan niet meer relevant en zo kan het inzicht in het beeld van de populatie aanmerkelijk worden vergroot. In de praktijk bleek deze oplossing moeilijk uitvoerbaar, mede gezien de beperkte ervaring met het werken met kadasterbestanden binnen LEI en de WOT Natuur en Milieu.

Daarom is vervolgens een methode ontwikkeld aan de hand van bij de WOT Natuur en Milieu aanwezige GIS databestanden met betrekking tot landbouwgrond, eigendom van gronden en de ligging van de toekomstige EHS (nieuwe natuur) (zie kader). Delen van deze methode zijn ook gebruikt door Schrijver en Rudrum (2007) in hun modelmatige analyses voor de evaluatie van de omslag.

Kader: Stappen bij de samenstelling van de populatie¹

1. Het Gewaspercelenbestand uit 2004 (geeft inzicht in de locatie van de landbouwgrond) en Gebiedsplannen Informatie Systeem (GEBIS) 2004 (geeft inzicht in de locatie van de EHS) zijn gecombineerd en zo is alle oppervlakte landbouwgrond binnen EHS verkregen.
2. Via een selectie op basis van het Gewaspercelenbestand is de eigendomssituatie gekozen; dat wil zeggen alleen die percelen die in eigendom zijn worden in de populatie opgenomen; pachters en andere grondgebruikers die geen eigenaar zijn, vallen buiten de populatie.
3. Controles op overlap in percelen zijn vervolgens uitgevoerd met Staatseigendommen (alle Rijksoverheden op basis van de gegevens van de Raad voor het Vastgoed), andere eigenaarcategorieën dan particulieren, waaronder provincies, gemeenten, Staatsbosbeheereigendom (2004), Natuurmonumenteneigendom (2004), eigendommen van de Provinciale Landschappen (2005) en van het Goois natuureservaat (2000). Ook is met de gegevens van Waterwinbedrijven gecontroleerd. In alle gevallen is bij overlap het betreffende perceel verwijderd.
4. Daarna zijn alle eigenaren met minder dan 0,05 ha landbouwgrond uit het bestand verwijderd.
5. Uiteindelijk blijven 12.974 particuliere eigenaren over met 93.493 hectare landbouwgrond.

Het gebruik van diverse bestanden heeft consequenties voor de uiteindelijke omvang van de populatie. Gebruik van het gewaspercelenbestand BRP betekent dat niet mestwetplichtigen (heel kleine landbouwbedrijven, glastuinbouwbedrijven) niet in de populatie zullen voorkomen; de gevolgen voor de populatie zijn gering. Ook grondeigenaren die niet weten dat ze aangifte moeten doen komen niet voor in de populatie.

Het gebruik van GEBIS heeft meer invloed op de samenstelling van de populatie. Dit bestand is opgebouwd uit bestanden voor beheer en voor natuur; per provincie geeft dit de gebieden aan waar subsidie kan worden aangevraagd voor natuurbeheer. De methode van begrenzen van deze gebieden kan per provincie nogal verschillen, variërend van 'een op een' tot 'ruime jas'.

¹ Zie voor technische details bijlage 1

Dit kan betekenen dat ruime-jas-provincies gemeten in hectares oververtegenwoordigd zijn in de populatie ten opzicht van andere provincies. Aan de andere kant is het mogelijk dat een provincie nog niet alle gebieden heeft aangewezen en dat het aantal hectares (of grondeigenaren) wordt onderschat.

Als de eigendomssituatie wordt meegenomen (stap 2) bedraagt de oppervlakte in eigendom bij particulieren 121 duizend hectare. Dit komt neer op 62% eigendom.

Stap 4 is uitgevoerd omdat 0,05 hectare de minimale oppervlakte is om voor een beheersubsidie in aanmerking te komen binnen programma Beheer. Bij functieverandering ligt de grens overigens op 0,5 hectare. Het kan dus voorkomen dat enkele eigenaren in de populatie te weinig landbouwgrond in de nieuwe natuur hebben. De grens is niet bij 0,5 hectare gelegd vanwege de te verwachten foutenmarges op basis van de gehanteerde methode van het combineren en vergelijken van diverse bestanden.

Het is lastig de bovenstaande consequenties in hectares uit te drukken. We kunnen ons wel afvragen hoe we tegen het eindresultaat (bijna 13.000 eigenaren en ruim 93.000 hectare) moeten aankijken, bijvoorbeeld tegen de achtergrond van de omslag. Particulier natuurbeheer met functieverandering moet in totaal ruim 42.000 ha opleveren voor de realisatie van de nieuwe natuur en robuuste verbindingen. Die ruimte zit in onze populatie.

De taakstellingen van de nieuwe natuur en robuuste verbindingen samen bedraagt 178.000 hectare. In totaal is al 87.660 ha (begin 2006) verworven t.b.v. nieuwe natuur, waarvan 67.248 op de juiste plaats ligt (MNP, 2007). Functiewijziging heeft plaatsgevonden op bijna 4.000 (eind 2006; MNP, 2007). De prestaties voor de robuuste verbindingen zijn te verwaarlozen. Dit zou betekenen dat er nog tussen de 86.000 en 106.000 ha landbouwgrond van functie zou moeten veranderen, afhankelijk van hoe je met de ruilgronden omgaat. Zeker gegeven de wijze van begrenzen van de EHS lijkt de schatting van de populatie grondeigenaren redelijk qua omvang.

3.2.3 Beschrijving populatie

Zoals in de vorige subparagraaf al genoemd: de populatie bestaat uit 12.974 eigenaren. Samen hebben ze 93.493 ha grond in eigendom, die in aanmerking kan komen voor functieverandering.

Alle eigenaren zijn aan een doelgroep toegekend; deels is hierbij een van Dienst Regelingen afkomstige indeling gehanteerd (informatie deelnemers programma beheer; Johan Horst juni 2006); van de overige is aangenomen dat ze agrariër zijn, omdat ze in de Landbouwtelling 2006 voorkomen (zie tabel 3.1).

Tabel 3.1 Voorlopige indeling grondeigenaren in doelgroepen, met per doelgroep omvang areaal en aantal eigenaren (absoluut en als percentage * van de populatie)

	Omvang areaal in EHS (ha)	Aantal eigenaren
Agrariërs	56.945 (61)	8.995 (69)
Particuliere Landgoederen	2.739 (3)	245 (2)
Overige particulieren	29.535 (32)	3.362 (26)
Vastgoedmaatschappijen, Kerken e.d.	1.267 (1)	63 (1)
Overig/onbekend	3.007 (3)	309 (2)
Totaal	93.493 (100)	12.974 (100)

* als gevolg van afrondingen kunnen de percentages gesommeerd afwijken van 100%

3.2.4 Steekproef

Om te komen tot de uiteindelijke steekproef (de grondeigenaren die daadwerkelijk benaderd worden) zijn nog enkele stappen nodig. Deze zijn nodig omdat

- de beschikbare adressen van grondeigenaren nog voorzien moeten worden van een telefoonnummer (het betreft immers een telefonisch onderzoek);
- de beschikbare adressen nog moeten worden gecontroleerd;
- er gestreefd wordt naar een respons van 750 grondeigenaren.

Dit aantal eigenaren is gekozen omdat daarmee de betrouwbaarheid uitspraken uit het onderzoek voldoende is, zelfs indien rekening gehouden wordt met enkele doelgroepen (zoals in paragraaf 3.2.3 is gedaan).

Om te komen tot een respons van 750 grondeigenaren is eerst een voorlopige steekproef getrokken uit de populatie, met een grootte van 3982 grondeigenaren. Deze steekproef is volledig random getrokken. Bij de bepaling van de omvang is rekening gehouden met de na te streven respons (op basis van de ervaring van de enquêteur) en met de kans dat een adres niet van een telefoonnummer kan worden voorzien. Deze kans is bepaald aan de hand van de gang van zaken bij de andere deelonderzoeken, en met informatie versterkt door van Cendris BV, het bedrijf dat aan de adressen telefoonnummers toevoegt.

Daarna is voor overlap tussen de steekproef voor alle eigenaren en die voor deelonderzoek 2 en 3 gecorrigeerd, om te voortkomen dat een grondeigenaar meerdere keren benaderd wordt. Daarom zijn er 86 adressen verwijderd uit het oorspronkelijke bestand van 3982. 634 grondeigenaren waarvan het telefoonnummer niet kon worden achterhaald, zijn verwijderd.

Diverse andere controles (verband met het Rijk; gemeenten, onduidelijkheid in naam of contactpersoon, dubbele adressen) en een laatste controle door Dienst Regelingen, vlak voor het versturen van de brieven, betekende dat er uiteindelijk 2822 grondeigenaren zijn aangeschreven over het onderzoek. Naar doelgroepen verdeeld betekent dit het volgende (zie tabel 3.2).

Tabel 3.2 Voorlopige indeling grondeigenaren die brief hebben ontvangen in doelgroepen, met per doelgroep omvang areaal en aantal eigenaren (absoluut en als percentage* van de populatie)

	Omvang areaal in EHS (ha)	Aantal eigenaren
Agrariërs	11.336 (56)	1800 (64)
Particuliere Landgoederen	509 (3)	55 (2)
Overige particulieren	7.662 (38)	882 (32)
Vastgoedmaatschappijen, Kerken e.d.	36 (0)	7 (0)
Overig/onbekend	815 (4)	78 (3)
Totaal	20358 (100)	2.822 (100)

* als gevolg van afrondingen kunnen de percentages gesommeerd afwijken van 100%

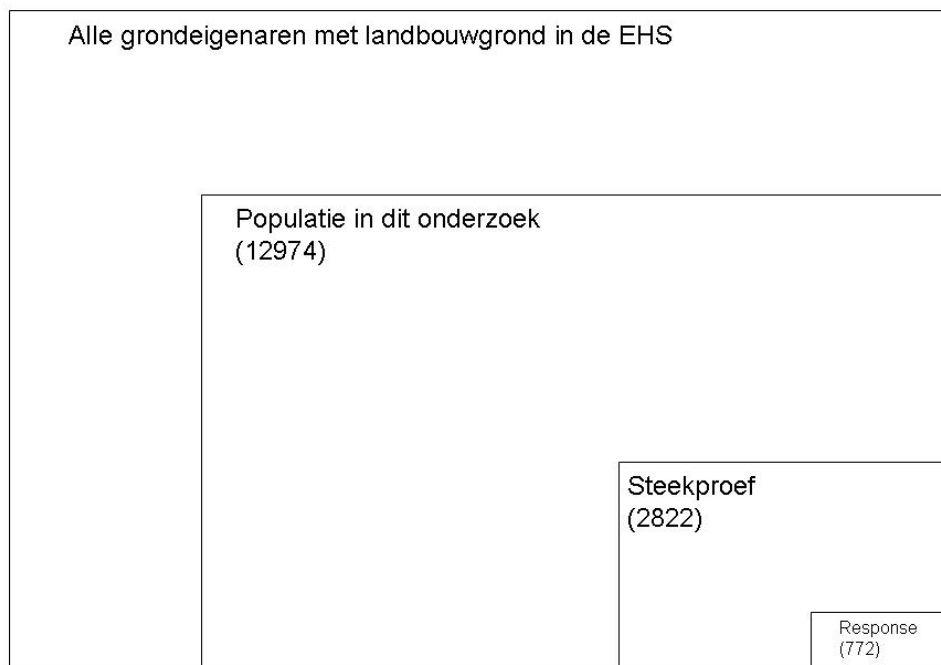
De verdeling over de doelgroepen in het bovenstaande overzicht reflecteert de populatie goed. In vergelijking met de populatie (zie tabel 3.1) ontvangen relatief iets minder agrariërs en wat meer overige particulieren een brief, maar agrariërs blijven verreweg de belangrijkste doelgroep.

Uit deze 2822 grondeigenaren is vervolgens de definitieve steekproef afgeleid. Dat zijn de grondeigenaren die daadwerkelijk telefonisch zijn benaderd voor medewerking aan het

onderzoek. In totaal zijn 1681 grondeigenaren gebeld. Het onderzoek leverde een response op van 772 eigenaren (Geelen en Leneman, 2007).

Er is in dit stadium van het onderzoek overwogen met een stratificatie naar doelgroep (zie vorige paragraaf) te gaan werken. Nadere bestudering van de gegevens van Dienst Regelingen leerde dat onderscheid tussen 'Agrariër' en 'Overige Particulieren' slechts heel moeilijk te maken zou zijn. In de wetenschap dat het overgrote deel van de populatie in de categorie 'Agrariër' zou vallen, is daarom afgezien van een stratificatie naar doelgroepen.

Figuur 3.1 vat het geheel 'van populatie tot respons' nogmaals samen. We starten vanuit een populatie waarvan we het aantal grondeigenaren niet kennen. We hebben wel informatie over de bijna 13.000 grondeigenaren, die in ieder geval een behoorlijk deel van de populatie vormen. Ze bezitten ruim 90.000 hectare. Uit deze groep zijn de steekproef en de respons naar voren gekomen. Een deel van de populatie is dus ook niet in beeld, en het is goed om daar bij de resultaten van dit onderzoek rekening mee te houden.

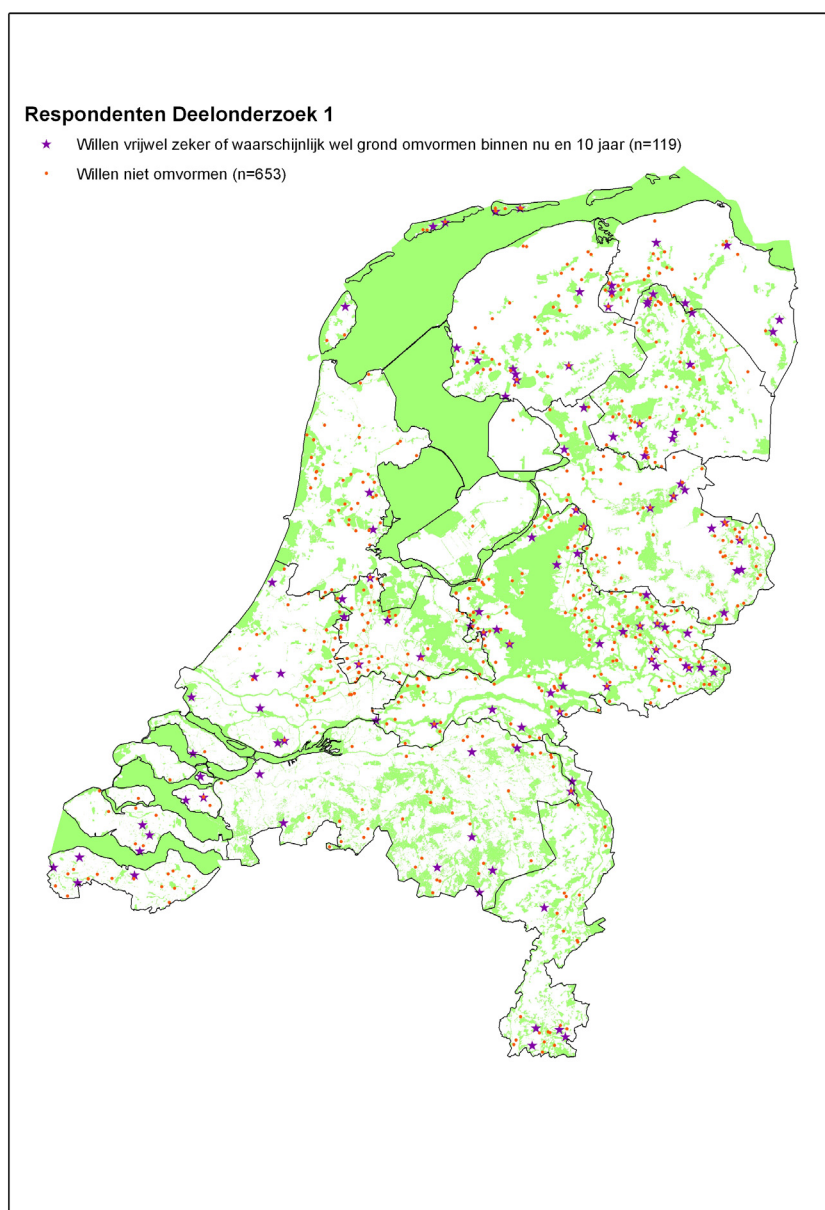
Figuur 3.1 Schematisch samenvatting van de populatie, de steekproef en de respons in relatie tot alle grondeigenaren die in aanmerking komen voor SN-functieverandering.

3.2.5 Representativiteit response

Deelonderzoek 1 is met name bedoeld om een schatting van het totale areaal landbouwgrond binnen de EHS/nieuwe natuur dat zal worden omgevormd naar blijvende natuur binnen nu en 10 jaar te geven. Daarom is in dit onderzoek de representativiteit van de respons ingeschat aan de hand van overzichten van aantallen grondeigenaren en hun bezit van landbouwgrond in/bij de EHS/nieuwe natuur (tabel 3.3). Ook is de verdeling van de respons over Nederland hierin meegenomen.

Tabel 3.3 Respons en de populatie, uitgedrukt in aantal eigenaren (N) per grootteklasse van hun geschat areaal in/bij de EHS/nieuwe natuur (Geelen en Leneman, 2007)

Omvang	Populatie				Respons			
	N	%	Ha	%	N	%	Ha	%
0,05-0,5	748	6	211	<1	36	5	10	<1
0,5-5	6371	49	15862	17	345	45	876	14
5-10	2961	23	21108	23	181	23	1341	21
10-15	1304	10	15999	17	95	12	1179	19
15-20	692	5	11916	13	37	5	627	10
20-25	375	3	8324	9	31	4	700	11
25 en groter	523	4	20073	21	47	6	1536	24
Totaal	12974	100	93493	100	772	100	6269	100

Kaart 3.1 Overzicht spreiding van de respondenten in deelonderzoek 1

In de populatie heeft tweederde van de eigenaren naar schatting 10 hectare of minder in eigendom en zijn ze samen goed voor 40% van de landbouwgrond in de EHS/nieuwe natuur die nog moet worden omgevormd. Een klein deel van de eigenaren heeft minder dan 0,5 ha in bezit en 4% van de eigenaren bezit ruim 20% van de landbouwgrond in de populatie.

De grondeigenaren die in deelonderzoek 1 zijn geïnterviewd, zijn een goede afspiegeling van de totale populatie grondeigenaren. De samenstelling van de respons per grootteklasse is zowel in termen van aantallen eigenaren als in hectares om te vormen grond goed vergelijkbaar met de samenstelling van de populatie. Het is dus niet zo dat bijvoorbeeld eigenaren met meer landbouwgrond relatief vaker mee hebben gewerkt.

Ook ruimtelijk gezien geeft de respons een behoorlijke weegave van de totale populatie (kaart 3.1). Duidelijk is dat het gebruik van GEBIS (zie 3.2.2) invloed heeft op de respons. Zo is de provincie Noord Brabant relatief niet zo goed vertegenwoordigd, Friesland en Gelderland juist wel. Dit alles geldt ook in vergelijking met de taakstelling die de provincies hebben voor de SN-functieverandering (zie Verburg *et al.*, 2007).

3.2.6 Populatie en response per provincie

Naast een indruk van de belangstelling is ook een indruk van de belangstelling per provincie gegeven in Geelen en Leneman (2007). Het resultaat hiervan staat in tabel 3.4. Een schatting van de belangstelling per provincie was niet opgenomen in de doelen van het onderzoek (zie hoofdstuk 1), maar geeft wel aanvullende informatie in relatie tot het functioneren van de provincie bij de realisatie van de omslag (zie Verburg *et al.*, 2007).

De belangstelling per provincie is niet voor iedere provincie met dezelfde betrouwbaarheid beschikbaar. Daarom zijn in tabel 3.4 de aantallen waarnemingen waarop de deelnamebereidheid is gebaseerd vermeld. Met name voor Noord-Holland, Limburg en Utrecht is de berekening op weinig waarnemingen gebaseerd.

Tabel 3.4. Aantal eigenaren en areaal in EHS in de populatie, aantal eigenaren in de respons, belangstelling voor functieverandering en aantal waarnemingen waarop de berekening van de belangstelling is gebaseerd, per provincie

	Populatie		Respons	Belangstelling	
	Eigenaren	Areaal (ha)	N**	Geschat (ha)	n**
GEEN PROVINCIE *	151	1546	3	(niet te bepalen)	
Drenthe	708	6207	56	1848	11
Flevoland	22	142	2	(niet te bepalen)	
Friesland	483	4604	61	3797	12
Gelderland	3096	23990	215	2957	31
Groningen	447	4862	49	1798	8
Limburg	1225	6479	27	907	6
Noord-Brabant	3128	18389	50	1126	9
Noord-Holland	492	4521	51	420	3
Overijssel	1152	6546	91	1394	12
Utrecht	969	8058	82	1024	6
Zeeland	514	3081	37	1327	11
Zuid-Holland	621	5069	48	1562	10

* deze grondeigenaren hebben een adres in het buitenland

** aantal respondenten (N) en respondenten met belangstelling voor functieverandering (n) per provincie

De belangstelling per provincie is op dezelfde wijze geschat als de belangstelling op nationaal niveau (zie Geelen en Leneman, 2007). De deelnamebereidheid aan de functiewijziging kan gezien worden als de bereidheid tot omvorming van de eigen grond, opgeteld bij de bereidheid tot het omvormen van grond die nog moet worden aangekocht.

De uitkomst hiervan wordt naar populatieniveau gebracht via een ophoogfactor. Deze is bepaald als het aantal respondenten in verhouding tot de populatie (12.974). Deze methode is gevolgd omdat het trekken van de steekproef uit het bestand van grondeigenaren volkomen aselekt heeft plaatsgevonden en omdat de respons de populatie zowel voor aantallen respondenten als voor hun grondeigendom goed weergeeft en bovendien hoog is.

3.3 Resultaten

Deze paragraaf vat de resultaten uit het eerste deelonderzoek samen en is in een iets andere vorm terug te vinden in Geelen en Leneman (2007).

In totaal hebben 772 grondeigenaren aan het onderzoek meegewerkt. Vijftien procent van de ondervraagden geeft aan 'vrijwel zeker' of 'waarschijnlijk wel' over te zullen gaan tot de omvorming van landbouwgrond naar natuur in de komende 10 jaar. Dit komt neer op een belangstelling van 18.166 hectare. Van de grondeigenaren die in het verleden al eens tot functieverandering zijn overgegaan, geeft ongeveer 39% aan het 'vrijwel zeker' of 'waarschijnlijk wel' weer te gaan doen.

De eigenaren noemen als belangrijkste redenen voor de omvorming op de eerste plaats liefde en interesse voor natuur, op de tweede plaats de hoge subsidies en op de derde plaats het passen binnen de strategie van het bedrijf.

De belangrijkste drie redenen om niet aan omvorming van landbouwgrond naar natuur te gaan doen zijn dat het niet in de bedrijfsstrategie past, dat een andere bestemming dan natuur meer oplevert en een principiële reden: het is 'zonde van de landbouwgrond'.

Toekomstige deelnemers aan de SN-functieverandering hebben lang niet altijd zicht op te verwachten knelpunten. Ze noemen wel een gebrek aan kennis over procedures en onzekerheid over de hoogte en de continuïteit van de subsidies als belangrijkste knelpunten. Toekomstige deelnemers verwachten vaak dat de procedure langer dan een jaar in beslag zal gaan nemen. De helft weet niet hoeveel tijd hij/zij er mee kwijt zal zijn; de overigen verwachten ongeveer een week (40 uur).

Grondeigenaren geven aan dat een eventuele omvorming van landbouwgrond naar natuur heeft slecht weinig gevolgen zal hebben voor hun deelname aan agrarisch natuurbeheer of natuurpacht.

Dertien procent van de grondeigenaren geeft aan vrijwel zeker of waarschijnlijk wel over te zullen gaan tot de verkoop van hun landbouwgrond voor natuur binnen nu en 10 jaar. Dit komt neer op ruim 20.000 hectare. Voor een deel zijn dit grondeigenaren die ook voor functiewijziging belangstelling tonen.

Grondeigenaren zijn niet zo goed op de hoogte van de regeling voor functiewijziging; de subsidieregeling agrarisch natuurbeheer is bekender onder deze groep.

Dertig procent van de grondeigenaren kent het project 'Particulier Natuurbeheer – een kansrijke onderneming' en volgens 15% heeft het hen geholpen bij hun beslissing tot wel of geen deelname aan de SN-functieverandering.

3.4 Vergelijking resultaten met ander onderzoek

Deze paragraaf vormt een aanvulling op de resultaten die door Geelen en Leneman (2007) gepresenteerd zijn en is vooral gericht op de vergelijking met ander recent onderzoek naar de bereidheid van particulieren tot het omvormen van landbouwgrond tot natuur via de regeling functieverandering binnen Programma Beheer.

3.4.1 Deelnamebereidheid

Het doel was om samen met het materiaal uit 2004 (Nationaal Groenfonds, 2004) een indruk te geven van de haalbaarheid van de beleidsdoelstelling over particulier natuurbeheer met functieverandering (ruim 42.000 hectare omgezet in 2018). Het Nationaal Groenfonds (2004) meldde een deelnamebereidheid van ruim 13.500 ha, terwijl de resultaten uit deelonderzoek 1 wijzen op een deelnamebereidheid van ruim 18.000 hectare. Beide onderzoeken hebben dezelfde methode van bevragen gebruikt (telefonisch).

Kunnen we op basis van deze onderzoeken nu concluderen dat de deelnamebereidheid is gestegen? Feit is dat er verschillen zijn met het onderzoek uit 2004 en dat die de vergelijkbaarheid bemoeilijken.

Zo is in 2004 niet gevraagd naar de belangstelling voor omvorming van nog aan te kopen gronden. Daar is bij de bepaling van belangstelling hectare wel rekening mee gehouden (zie Geelen en Leneman, 2007). Zou daarvoor worden gecorrigeerd binnen deelonderzoek 1, dan zou de belangstelling uitkomen op 15.300 hectare. Rekening houdend met eventuele steekproeffouten kan statistisch gezien geen significant verschil gevonden worden tussen de uitkomsten van 2004 en 2007.

Er zijn ook andere verschillen tussen beide onderzoeken, die te maken hebben met de populatie en de respons. Zo is in 2004 een ondergrens van 5 hectare eigendom aangehouden. Deze ondergrens is in deelonderzoek 1 niet gehanteerd, in plaats daarvan is 0,05 hectare in de EHS als minimum genomen. De helft van de eigenaren heeft minder dan 5 hectare in de EHS in bezit. Dit betekent dat de populatie in 2004 veel minder kleine grondeigenaren omvatte. Ten opzicht van 2004 is de kennis over de populatie en over de deelname aan de regelingen toegenomen. Landgoedeigenaren nemen relatief vaker deel dan agrariërs (zie ook Van Wijk en Engels, 2006), en waren in het onderzoek in 2004 van het Nationaal Groenfonds relatief goed vertegenwoordigd. Dit kan betekenen dat de deelnamebereidheid in 2004, rekening houdend met meer agrariërs en kleine grondeigenaren, werd overschat.

We kunnen ook op een andere manier de uitkomsten van Geelen en Leneman (2007) belichten. We hebben de mogelijkheid het aan deelname aan functieverandering te koppelen. 44 respondenten geven aan dat ze als deelnemer beschouwd kunnen worden. Van deze 44 geven 43 ook een aantal hectares dat ze hebben omgevormd: dit bedraagt gemiddeld 6,4. Op populatieniveau komt dat neer op bijna 740 deelnemers, met een gezamenlijke omvorming van 4730 hectare.

De populatie van deelnemers is (eind 2006) ongeveer 800 (zie hoofdstuk 3), de hoeveelheid omgevormde landbouwgrond bedraagt bijna 4000 hectare in de begrensde gebieden en ruim 5500 hectare daarbuiten. Tot 2005 was het mogelijk ook buiten de begrensde gebieden voor functieverandering in aanmerking te komen. Naar dit verschil is in de enquête niet gevraagd en waarschijnlijk hebben de respondenten gedoeld op hectares binnen en buiten de begrensde gebieden. Verder hebben enkele respondenten aangegeven al voor 2000 een overeenkomst tot functiewijziging te hebben afgesloten.

Het lijkt er dus op dat het aantal deelnemers in de respons de populatie met deelnemers goed weergeeft. Wel wordt de deelname in hectares hoog ingeschat vergeleken met de realisatie in de begrensde gebieden, maar juist laag als hierbij ook de overige gebieden worden meegerekend. Een lage schatting kan ook veroorzaakt worden door het verwijderen van 86 deelnemers uit het beginbestand (zie 2.2.4).

Naast het onderzoek van het Nationaal Groenfonds hebben ook Van Wijk en Engels (2006) een meting van de belangstelling uitgevoerd in 2006. Het betreft een schriftelijke meting, ondermeer onder potentiële particuliere natuurbeheerders (eigenaren met grond in de begrensde gebieden). Ze schatten een belangstelling van 13%. Ze verklaren de geringe belangstelling (in vergelijking met het onderzoek van het Nationaal Groenfonds) uit het niet meenemen van daadwerkelijk geïnteresseerden. Deze vielen in een andere doelgroep. De belangstelling is iets lager dan in het onderhavig onderzoek (15%); hier kunnen ondermeer verschillen in populatie en methodische aspecten (schriftelijk versus telefonisch benaderen van respondenten) aan ten grondslag liggen. De respons in het onderzoek van Van Wijk en Engels (2006) is duidelijk lager dan in het onderhavig onderzoek (minder dan 30% versus hoger dan 70%). Ze komen dus uit op een procentueel wat lagere belangstelling, waarvan de hoogte wel verklaarbaar is. Het effect van de veel lagere respons op de geschatte belangstelling is moeilijk in te schatten.

Geelen en Leneman (2007) hebben ook de belangstelling per provincie gegeven. Een vergelijking van deze uitkomsten met ander onderzoek is slechts beperkt mogelijk. In Noord Brabant is eind 2006 een schriftelijk onderzoek uitgevoerd (Brabants Landschap *et al.*, 2007). Procentueel komt de deelnamebereidheid uit op 23% van de grondeigenaren, wat omgerekend neerkomt op ongeveer 1200 hectare. Hierbij is de eventuele aan te kopen grond niet meegerekend. Deze schatting ligt in de orde van grootte van het onderhavig onderzoek (1126 hectare, inclusief aankopen, Geelen en Leneman, 2007). Wel is de indruk dat in de populatie zoals in 2.2 samengesteld Noord Brabant ondervertegenwoordigd is, in verband met de begrenzungswijze in die provincie.

3.4.2 Knelpunten en motieven bij functieverandering

Geelen en Leneman (2007) noemen als belangrijkste redenen voor deelname aan functieverandering de liefde en interesse voor de natuur, de hoge subsidies en het feit dat particulier natuurbeheer past binnen de strategie van het bedrijf. Deze redenen komen overeen met verschillende andere onderzoeken (Nationaal Groenfonds, 2004; van Wijk en Engels, 2006; Lambie, 2007; Brabants Landschap *et al.*, 2007), al kan de volgorde soms anders zijn.

De belangrijkste redenen om juist niet mee te doen aan de functieveranderingsregeling binnen Programma Beheer vormen bijna een 'contramal' van de redenen om tot deelname over te gaan. Particulier natuurbeheer past niet in de bedrijfsstrategie, een andere bestemming levert meer op en een principiële reden ('zonde van de landbouwgrond') zijn het meest genoemd. Van Wijk en Engels (2006) noemen deze redenen eveneens, en wijzen ook op de onzekerheid over de continuïteit van de subsidie en de ingewikkelde procedure.

4 Deelonderzoek 2: Deelnemers aan de SN-functieverandering

4.1 Inleiding en doel

Dit hoofdstuk gaat dieper in op het tweede deelonderzoek. Dit onderzoek heeft plaatsgevonden onder deelnemers aan de SN-functieverandering. Voorop staat het verkrijgen van inzicht in motieven en knelpunten, waarmee deze groep te maken heeft gehad bij de aanvraag tot een functieverandering. Deze worden dan vergeleken met uitkomsten van ander onderzoek. Eerst is er in dit hoofdstuk aandacht voor de populatie, de steekproef en de representativiteit.

4.2 Populatie, steekproef en representativiteit

De populatie bestaat in dit deelonderzoek uit deelnemers aan de regeling functieverandering binnen Programma Beheer. Het betreft hier 815 particulieren die als deelnemers bij Dienst Regelingen (DR) bekend waren op 27 november 2006, en dus een 'beschikte omvang functieverandering' hadden. Verburg *et al.* (2007) rapporteren overigens, ook op basis van gegevens van DR, een veel kleiner aantal particulieren (486) die deelnemen. Dit is te verklaren uit het feit dat functieverandering tot 2005 ook buiten de begrensde gebieden kon worden aangevraagd. Deze afbakening is binnen dit onderzoek niet gehanteerd, maar wordt wel door Verburg *et al.* (2007) aangehouden. Voor 2005 was de regeling binnen en buiten de begrensde gebieden gelijk, en daarmee ook eventuele knelpunten.

De populatie bestaat dus uit 815 grondeigenaren. Gezamenlijk hebben ze naar schatting 3972 ha grond in eigendom, die in aanmerking kan komen voor functieverandering (maar dus nog niet omgevormd is). Deze schatting is gemaakt met de methode zoals die in 2.2.2 is beschreven.

Om te komen tot de uiteindelijke steekproef (de deelnemers die daadwerkelijk benaderd worden) zijn nog enkele stappen nodig. Eerst zijn alle adressen van grondeigenaren voorzien van een telefoonnummer, vanwege het karakter van het onderzoek. Er is gestreefd naar een respons van 125 grondeigenaren. Er is daarom een steekproef genomen van 376 grondeigenaren. Na controle door Dienst Regelingen zijn uiteindelijk 363 eigenaren aangeschreven. In totaal zijn 127 grondeigenaren geïnterviewd, 15% van de deelnemers eind 2006. Vanwege dit hoge percentage is aangenomen dat de het onderzoek representatief is.

4.3 Resultaten

Deze paragraaf vat de resultaten uit het tweede deelonderzoek samen en is in een iets andere vorm terug te vinden in Geelen en Leneman (2007).

De deelnemers noemen als belangrijkste motieven voor hun deelname ten eerste liefde en interesse voor natuur, ten tweede de hoge subsidies en ten derde dat hun grond minder geschikt voor landbouw is.

Meer dan de helft van de huidige deelnemers draagt knelpunten aan. De lange aanvraagtijd, een gebrek aan kennis over procedures en onduidelijke/gebrekkige informatie van Dienst Regelingen en DLG zijn het vaakst genoemd.

Deelnemers geven in de helft van de gevallen aan dat de procedure korter dan een jaar duurde. De helft weet niet hoeveel tijd hij/zij er mee kwijt is geweest, de overigen geven aan ruim anderhalve week (66 uur)

Vijfendertig procent van de deelnemers kent het project 'Particulier Natuurbeheer – een kansrijke onderneming' en volgens 14% heeft het geholpen bij de beslissing tot deelname aan de SN-functieverandering.

4.4 Vergelijking resultaten met ander onderzoek

De meest recente analyse van knelpunten onder deelnemers is door Van Wijk en Engels (2006) uitgevoerd, via een schriftelijke enquête onder 79 deelnemers. Opvallend is dat zowel Geelen en Leneman (2007) als Van Wijk en Engels (2007) melden dat de helft van de deelnemers geen knelpunten bij de aanvraag heeft ondervonden. De wel gerapporteerde knelpunten (aanvraagtijd, ingewikkelde procedure, gebrek aan informatie van DR en DLG) komen goed overeen. Ook onderzoek in Noord-Brabant (Brabants Landschap *et al.*, 2007) en Limburg (Lambie, 2007) wijst op deze knelpunten.

Van Wijk en Engels (2006) leggen overigens niet het verband tussen het signaleren van knelpunten en het uitbesteden van de aanvraag tot functieverandering. Een vraag over het uitbesteden van de aanvraag is gedurende het veldwerk (telefonisch onderzoek) toegevoegd, en vandaar dat het beeld over het uitbesteden niet volledig is (Geelen en Leneman, 2007). Een voorzichtige schatting, met gebruik van kennis uit deelonderzoek 3, leert dat minimaal de helft van de aanvragen wordt uitbesteed.

5 Deelonderzoek 3: Grondeigenaren, die tevergeefs hebben geprobeerd in aanmerking te komen voor SN-functieverandering

5.1 Inleiding en doel

Dit hoofdstuk gaat dieper in op het derde deelonderzoek. Dit onderzoek heeft plaatsgevonden onder grondeigenaren, die in het verleden een poging hebben gedaan in aanmerking te komen voor de SN-functieverandering, maar waarbij de poging niet succesvol is geweest. Net zoals in het vorige deelonderzoek staat het verkrijgen van inzicht in motieven en knelpunten voorop. Eerst is er in dit hoofdstuk aandacht voor de populatie en de uiteindelijke deelname aan het onderzoek. Daarna worden de resultaten samengevat en nog enkele opmerkingen gemaakt naar aanleiding van de resultaten.

5.2 Populatie en deelname aan onderzoek

De populatie bestaat in dit deelonderzoek uit particulieren, die in het verleden een poging hebben gedaan in aanmerking te komen voor de SN-functieverandering. Deze poging is niet gelukt. Basis voor analyse vormen weer de gegevens zoals die bij Dienst Regelingen (DR) bekend waren op 27 november 2007.

Het bleek niet eenvoudig om deze groep particulieren te identificeren ten behoeve van dit deelonderzoek. Dit heeft met name te maken met het feit dat heel verschillende redenen ten grondslag kunnen liggen aan het mislukken van een aanvraag tot functieverandering. Ten eerste kan het voorkomen dat een aanvraag op procedurele gronden al door DR wordt afgewezen. Deze particulieren worden dan ook niet in de registratie van DR opgenomen en komen dus ook niet voor in de populatie bij dit deelonderzoek.

De basisinformatie van DR over de functiewijziging betekende daarnaast dat er onvoldoende zekerheid bestond over wie als niet-deelnemers beschouwd konden worden. Het risico bestond dat particulieren een foute brief zouden ontvangen, en dat de enquêteur tevergeefs zou gaan bellen. Dit risico komt onder meer voort uit het feit dat particulieren vaak meerdere aanvragen (voor verschillende beheerseenheden) indienen. Sommige aanvragen worden gehonoreerd, andere niet, zodat een particuliere grondeigenaar zowel als deelnemer als ook als niet deelnemer geclassificeerd zou kunnen worden.

Daarom is met DR² nader overleg geweest over deze indeling. Verder is besloten particulieren in geval van correcties, naamswijziging, overdracht en overlijden uit de enquêtepopulatie te verwijderen. Uiteindelijk was van 171 particulieren zeker dat ze in de populatie van deelonderzoek 3 passen en dat ze niet ook als deelnemer konden worden beschouwd. Om tot de uiteindelijke steekproef (de particulieren die daadwerkelijk benaderd worden) te komen, zijn alle adressen van grondeigenaren, voor zover mogelijk, voorzien van een telefoonnummer, vanwege het karakter van het onderzoek. Na controle door Dienst Regelingen zijn uiteindelijk 126 eigenaren aangeschreven, waarvan er 69 hebben meegewerkt aan het onderzoek. Het uitgangspunt was ook hier 125 deelnemers per groep, en daarom was het niet nodig een steekproef te trekken uit deze groep.

---

² Johan Horst, 8 en 13 februari 2007

Uitspraken over de representativiteit van deze 69 zijn, mede gezien de voorgaande punten, lastiger. Wel is meer dan de helft van aangeschrevenen ook daadwerkelijk bereid gevonden tot deelname en dat is een goed resultaat te noemen.

5.3 Resultaten

Hieronder zijn de belangrijkste resultaten van deelonderzoek 3 weergegeven uit Geelen en Leneman (2007). De grondeigenaren waarvan de functiewijziging uiteindelijk niet door is gegaan, geven als belangrijkste motieven voor hun aanvraag aan de hoge subsidies, de liefde en interesse de natuur en het passen van natuur binnen hun bedrijfsstrategie.

De oorzaken voor het niet doorgaan van de aanvraag waren op de eerste plaats dat functieverandering niet paste in het gebiedsplan van de provincie. Ten tweede bleek een bestemmingswijziging naar natuur niet mogelijk en op de derde plaats kwam het verschil tussen de definitieve taxatie en de verwachte prijs van de grond. Verder speelden naast diverse meer persoonlijke redenen ook de houding van de overheid en administratieve rompslomp een rol.

Achtendertig procent van de respondenten in dit deelonderzoek kent het project 'Particulier Natuurbeheer: een kansrijke onderneming' en volgens 22% heeft het geholpen bij beslissingen rond de deelname aan de SN-functieverandering.

5.4 Opmerkingen bij de resultaten

Voor zover bekend is er geen onderzoek beschikbaar dat specifiek gericht is op grondeigenaren, waarvan een aanvraag tot functieverandering niet tot natuur heeft geleid en dat maakt een vergelijking onmogelijk. Wel kunnen enkele opmerkingen bij de resultaten gemaakt worden. Deze opmerkingen geven wat meer inzicht in de populatie en de beweegredenen.

Uit Geelen en Leneman (2007) blijkt een piek in de aanvragen in 2004 bij de populatie van deelonderzoek 3 en een terugval na 2004. Dit patroon wordt ook gerapporteerd door Van Wijk en Engels (2006) en door Brabants Landschap *et al.* (2007); zij wijten deze piek aan het beperken van de mogelijkheden buiten de begrensde gebieden en aan de wijziging van de taxatiemethode in 2005. Deze wijziging is van tevoren gecommuniceerd en het patroon wijst op een reactie van de doelgroep op deze wijziging.

Deze twee redenen worden ook in Geelen en Leneman (2007) genoemd als belangrijkste redenen voor het niet doorgaan van de functiewijziging. Opvallend hierbij is dat de helft van de respondenten de aanvraag zelf intrekt. Ook valt op dat de twee derde van de respondenten uit deelonderzoek 3 juist in 2005 of 2006 zijn poging vrijwillig of onvrijwillig heeft gestaakt. Beleidswijzigingen hebben dus wel duidelijk een invloed op de deelname en de deelnamebereidheid.

6 Conclusies

Dit rapport besluit met conclusies, gericht op de methoden binnen dit onderzoek, op de resultaten van het onderzoek onder grondeigenaren en op de vergelijking van enkele resultaten met andere onderzoeken. Ten slotte komen de gevolgen voor het beleid, dat gericht is op de realisatie van de omslag, aan de orde.

Voor de methoden concluderen we het volgende:

1. Het onderzoek heeft inzicht gegeven in belangstelling, motieven en knelpunten van het merendeel van de grondeigenaren die in aanmerking komen voor een functieverandering. Inzicht in de belangstelling van alle grondeigenaren gezamenlijk ontbreekt op dit moment. Dit geldt ook voor anderen dan grondeigenaren die belangstelling kunnen hebben.
2. Om het inzicht in de populatie grondeigenaren te vergroten zou informatie van het kadaster kunnen worden gebruikt.
3. De respons van het onderzoek onder grondeigenaren en van het onderzoek onder de deelnemers aan de regeling functieverandering geven de populaties waaruit ze zijn afgeleid goed weer.
4. De deelname aan het onderzoek door grondeigenaren die tevergeefs hebben geprobeerd in aanmerking te komen voor functieverandering is goed.

De conclusies van de resultaten zijn:

1. Vijftien procent van de grondeigenaren is de komende 10 jaar bereid deel te nemen aan particulier natuurbeheer met functieverandering. Zij willen ongeveer 18.000 hectare omvormen. Rekening houdend met de lacune in kennis over de populatie moet deze belangstelling voor functieverandering als een ondergrens worden beschouwd.
2. Hoewel de geschatte belangstelling voor functieverandering ten opzichte van 2004 niet significant is gestegen, zijn er wel aanwijzingen dat de belangstelling stijgt. Deze aanwijzingen komen voort uit verschillen in opzet en aanpak ten opzichte van 2004 en vergrote kennis van de populatie grondeigenaren.
3. Tweederde van de grondeigenaren is niet bereid aan functieverandering deel te nemen, vooral omdat dit niet in de bedrijfsstrategie past en omdat andere bestemmingen dan natuur meer opleveren.
4. De helft van de eigenaren is bekend met de subsidies, die ze voor een omvorming van hun grond kunnen krijgen. Potentiële particuliere natuurbeheerders weten echter onvoldoende over eventuele knelpunten; ze noemen een gebrek aan kennis over procedures en onzekerheid over de hoogte en continuïteit van de subsidie als belangrijkste te verwachten knelpunten.
5. Huidige deelnemers aan de 'SN-functieverandering' noemen als voornaamste knelpunten de lange tijd van aanvraag tot goedkeuring, een gebrek aan kennis over procedures en onduidelijke of gebrekkige informatie van Dienst Regelingen en Dienst Landelijk Gebied.

6. De gesignaleerde knelpunten van de regeling functieverandering komen overeen met die uit andere onderzoeken. Deze overeenkomst is ook bij de motieven terug te vinden.
7. Het project 'Particulier natuurbeheer: een kansrijke onderneming' is bekend bij 30% van de grondeigenaren.
8. Het onderzoek door grondeigenaren die tevergeefs hebben geprobeerd in aanmerking te komen voor functieverandering toont aan dat beleidswijzigingen direct van invloed kunnen zijn op deelname en op deelnamebereidheid. De oorzaken voor het niet doorgaan van de aanvraag tot functieverandering kunnen vooral tot problemen met regelgeving worden herleid (gebiedsplan, bestemmingswijziging, taxatie grond).

Voor het beleid gericht op de realisatie van de omslag in het natuurbeleid betekenen deze resultaten dat

1. de belangstelling voor particulier natuurbeheer met functiewijziging, ruim 18.000 ha, nu onvoldoende is om de taakstelling voor 2018, ruim 42.000 ha, te halen.
2. het inzetten op communicatie en informatievoorziening over functiewijziging de gesignaleerde knelpunten kan verminderen en de deelname kan stimuleren.

Literatuur

- B&A en DLV Groen en Ruimte (2003). Tussentijdse evaluatie Programma Beheer- Eindrapport B&A Den Haag/DLV Groen en Ruimte Dronten.
- Brabants Landschap, Brabants Particulier Grondbezit en Dienst Landelijk Gebied (2007). Kansen voor particulier natuurbeheer in Brabant. Onderzoeksrapport in opdracht van provincie Noord-Brabant, Brabants Particulier Grondbezit en Brabants Landschap, Almkerk
- Egmond, P.M van en T.J. de Koeijer (2005). Van aankoop naar beheer; Verkenning kansrijkheid omslag natuurbeleid I, Milieu- en Natuurplanbureau, Rapport 408767001, Bilthoven.
- Geelen, J. en H. Leneman (2007). Belangstelling, motieven en knelpunten van natuuraanleg door grondeigenaren; uitkomsten van een marktonderzoek. WOt werkdocument 69. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Wageningen.
- Lambie, F. (2007). Vergroting deelname PAN Limburg. Stageverslag, HAS, Den Bosch
- Leneman, H. en C. Graveland, (2004). Deelnamebereidheid en continuïteit van het agrarisch natuurbeheer. Rapport 7.04.06, LEI, Den Haag
- Leneman, H., M.A.H.J. van Bavel, H. van Blitterswijk, M. van Wijk en G.S. Venema (2004). Functieverandering van landbouw naar natuur; Naar een grotere deelnamebereidheid van particulieren. Den Haag, LEI, Rapport 7.04.07.
- Leneman, H., B. ten Cate en H. Wessels (2006). Workshop particulier natuurbeheer. Den Haag, LEI vensterrapport, projectcode 20640, Oktober 2006
- MNP (2006). Natuurbalans 2006. Milieu- en Natuurplanbureau, Publicatienummer 500402001. Bilthoven.
- MNP (2007). Van Aankoop naar Beheer II. Ex-ante evaluatie omslag natuurbeleid. Milieu- en Natuurplanbureau, Publicatienummer 500402006. Bilthoven.
- Nationaal Groenfonds (2004). Belangstelling voor Particuliere Natuuraanleg – Uitkomsten van een marktonderzoek. Nationaal Groenfonds, Hoevelaken.
- Schrijver, R.A.M. en D.P. Rudrum (2007) Potenties bij weidebedrijven voor deelname aan particulier en agrarisch natuurbeheer. WOt-rapport in voorbereiding. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu, Wageningen.
- Veurink, H. , E. Aertsen, G. Peterink, M. van Wijk en W. Neutel (2007). 'Particulier natuurbeheer, een kansrijke onderneming'. Eindrapportage in het kader van het project Particulier Natuurbeheer een kansrijke onderneming. SBNL, Veenendaal
- Verburg, R., H. Leneman, B. de Knecht en J. Vader (2007) Beleid voor particulier natuurbeheer bij provincies. Achtergronddocument bij 'Evaluatie omslag natuurbeleid'. WOt-rapport 59. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Wageningen.
- Wijk, M.N. van en M.E. Engels (2006). Resultaten tussenmeting communicatieactiviteiten 'Particulier Natuurbeheer: kansrijke onderneming'. Rapport 1357. Alterra, Wageningen.

Bijlage 1 Beschrijving van het bestand GWP_result6

Deze bijlage geeft een technische beschrijving behorende bij de stappen om te komen tot de populatie in deelonderzoek 1.

De tabel GWP_result6 heeft onderstaande velden. Uitgangspunt voor de koppelingen is het gewaspercelenbestand van Dienst Regelingen. In iedere opvolgende stap zijn intersecties gemaakt met bestanden waarvan kolommen aan het gewaspercelen bestand toegevoegd zijn. Naast de overgenomen kolommen is ook steeds een kolom toegevoegd waarin de overlap in m2 met het betreffende bestand is opgenomen.

Het gewaspercelen bestand had oorspronkelijk 875.583 records (percelen).

3.8% hiervan (33287 records) heeft relatienummer = 0

In stap 1 (zie onderaan **ad 1**) is een overlay gemaakt met het EHS bestand. De subset van 122.818 gewaspercelen die hieruit voortkwam is vervolgens gebruikt voor alle volgende intersecties.

Hieronder staan de velden van het bestand en de oorsprong

ID_DWH	Velden uit het gewaspercelen bestand
STATUS_PER	
BEGINDATUM	
EINDDATUM	
GWS_GEWAS	
GWS_GEWASC	
MNR_MESTNU	
RLE_BRS_NU	-> relatienummer (= brs nummer)
TTL_TITEL	
TTL_TITEL_	
EHS_SOORT	Velden uit het EHS bestand
UNIEK_ID	
ARE	
OverlapEHS	-> overlap met EHS in m2
Perc_Overl_EHS	
rownum	
Sn_toeg_p_b	Velden uit GEBIS Beheer
San_toeg_p_b	
Ovg_beh_b	
Ngb_b	
Ngn_b	
Nrj_b	
Beh_b	
Brj_b	
Lgb_b	
ovlGEBIS_b	-> overlap met GEBIS beheer in m2
Sn_toeg_p_n	Velden uit GEBIS Natuur
San_toeg_p_n	
Ovg_beh_n	

Ngb_n	
Ngn_n	
Nrj_n	
Beh_n	
Brj_n	
Lgb_n	
ovlGEBIS_n	-> overlap met GEBIS natuur in m2
PAKKET_COD	Velden uit PBD2SHAPE
PBDBLV_ID	
ovIBLV_v	-> overlap met PBD2SHAPE blv in m2
PBDIFV_ID	
ovl_IFV	-> overlap met PBD2SHAPE ifv in m2
PLN_NR	Velden uit RIS
RIS_ID	
ovlRIS	-> overlap met RIS in m2
GRONDSOORT	Velden uit de GRONDSOORT kaart*
ovlGrondsoort	
PRLAND05_I	Velden uit Nationale provinciale landsch. 05**
PL05	
ovlProvLan	-> overlap met Provinciale landschappen in m2
STATUS	Velden uit Staatsbosbeheerterr. 2004
COUNT_	
FIRST_OBJE	
REGIO_NR	
REGIO_NM	
DISTR_NR	
DISTR_NM	
BEH_NR	
BEH_NM	
OBJ_NM	
INGANGSDAT	
ovlSBB	-> overlap met Staatbosbeheerterr. in m2
NUM_BHR	Velden uit Terreinen natuurmonumenten 2004
NUM_TER	
STA_PRC	
NUM_SUB_EI	
NUM_SUB_BE	
NAM_NGB	
NAM_EIG	
NAM_BEH	
OMS_STA	
ovlNamon	-> overlap met natuurmonumenten in m2

* Velden voor GRONDSOORT zijn op moment van schrijven nog niet gevuld.

** Voor de TBO lagen (staatsbosbeheerterrainen, natuurmonumenten en provinciale landschappen) was op moment van koppelen nog geen keuze gemaakt uit de te koppelen velden. Daarom zijn alle velden van deze bestanden toegevoegd.

Ad 1. Overlay gewaspercelen met EHS.

Uit het EHS bestand "EHSnetto_03_2005" is water en defensie verwijderd (aantal defensie 17, aantal water 952)

Na verwijderen waren er 56895 records over

210227 van de 875.583 gewaspercelen hadden overlap met de EHS.

Hiervan zijn alleen de gewaspercelen behouden die > 1000m2 én > 50% overlap met de EHS hadden.

Dit waren er 122.818

Met deze 122.818 gewaspercelen is vervolgens verder gewerkt. Van dit aantal heeft 4% (#5149) relatienummer = 0

Ad 2. Overlay gewaspercelen met PBD2SHAPE

Voor de overlay met het PBD2SHAPE bestand zijn allen de vlakbestanden gebruikt, te weten: BLV en IFV.

Van deze bestanden is eerst een selectie gemaakt van de vigerende pakketten.

De selectie voor BLV was:

```
select * from blv_lei
      where avb_verpl1 is not null and avb_verpl1 > '01-JAN-05'
      and NOT ( aanvr_besc = 1 AND status_cod <> 'E')
      and (verpl_eind is null OR verpl_eind > '01-JAN-05')
      and adm_toets <> 'S'
and
(
  substr(pakket_cod,1,3) in
  (301,302,303,304,305,306,310,311,312,313,314,316,317,318,319,320,3
  21,329,333)
)
or
(
  substr(pakket_cod,1,3) in (404,405,408,410,417,418,423,424,425)
)
```

Voor IFV:

```
select * from IFV_lei
      where avb_verpl1 is not null and avb_verpl1 > '01-JAN-05'
      and NOT ( aanvr_besc = 1 AND status_cod <> 'E')
      and (verpl_eind is null OR verpl_eind > '01-JAN-05')
      and adm_toets <> 'S'
```


Wot-onderzoek

Verschenen documenten in de reeks Rapporten van de Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

Wot-rapporten zijn verkrijgbaar bij het secretariaat van Unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu te Wageningen. T 0317 – 47 78 44; F 0317 – 41 90 00; E info.wnm@wur.nl

Wot-rapporten zijn ook te downloaden via de Wot-website www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

- 1 *Wamelink, G.W.W., J.G.M. van der Gref-van Rossum & R. Jochem (2005)*. Gevoeligheid van LARCH op vegetatieverandering gesimuleerd door SUMO (2005). Schatting van de beschikbaarheid van nutriënten uit de productie en soortensamenstelling van de vegetatie. Een verkennende studie
- 2 *Broek, J.A. van den (2005)*. Sturing van stikstof- en fosforverliezen in de Nederlandse landbouw: een nieuw mestbeleid voor 2030
- 3 *Schrijver, R.A.M., R.A. Groeneveld, T.J. de Koeijer & P.B.M. Berentsen (2005)*. Potenties bij melkveebedrijven voor deelname aan de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer
- 4 *Henkens, R.J.H.G., S. de Vries, R. Jochem, R. Pouwels & M.J.S.M. Reijnen, (2005)*. Effect van recreatie op broedvogels op landelijk niveau; Ontwikkeling van het recreatiemodel FORVISITS 2.0 en koppeling met LARCH 4.1
- 5 *Ehlert, P.A.I. (2005)*. Toepassing van de basisvruchtbenadering op fosfaat van compost; Advies
- 6 *Veeneklaas, F.R., J.L.M. Donders & I.E. Salverda (2006)*. Verrommeling in Nederland
- 7 *Kistenkas, F.H. & W. Kuindersma (2005)*. Soorten en gebieden; Het groene milieurecht in 2005
- 8 *Wamelink, G.W.W. & J.J. de Jong (2005)*. Kansen voor natuur in het veenweidegebied; Een modeltoepassing van SMART2-SUMO2, MOVE3 en BIODIV
- 9 *Runhaar, J., J. Clement, P.C. Jansen, S.M. Hennekens, E.J. Weeda, W. Wamelink, E.P.A.G. Schouwenberg (2005)*. Hotspots floristische biodiversiteit
- 10 *Cate, B. ten, H. Houweling, J. Tersteeg & I. Verstegen (Samenstelling) (2005)*. Krijgt het landschap de ruimte? – Over ontwikkelen en identiteit
- 11 *Selnes, T.A., F.G. Boonstra & M.J. Bogaardt (2005)*. Congruentie van natuurbeleid tussen bestuurslagen
- 12 *Leneman, H., J. Vader, E. J. Bos en M.A.H.J. van Bavel (2006)*. Groene initiatieven in de aanbidding. Kansen en knelpunten van publieke en private financiering
- 13 *Kros, J. P. Groenendijk, J.P. Mol-Dijkstra, H.P. Oosterom, G.W.W. Wamelink (2005)*. Vergelijking van SMART2SUMO en STONE in relatie tot de modellering van de effecten van landgebruikverandering op de nutriëntenbeschikbaarheid
- 14 *Brouwer, F.M, H. Leneman & R.G. Groeneveld (2007)*. The international policy dimension of sustainability in Dutch agriculture
- 15 *Vreke, J., R.I. van Dam & F.H. Kistenkas (2005)*. Provinciaal instrumentarium voor groenrealisatie
- 16 *Dobben, H.F. van, G.W.W. Wamelink & R.M.A. Wegman (2005)*. Schatting van de beschikbaarheid van nutriënten uit de productie en soortensamenstelling van de vegetatie. Een verkennende studie
- 17 *Groeneveld, R.A. & D.A.E. Dirks (2006)*. Bedrijfseconomische effecten van agrarisch natuurbeheer op melkveebedrijven; Perceptie van deelnemers aan de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer
- 18 *Hubeek, F.B., F.A. Geerling-Eiff, S.M.A. van der Kroon, J. Vader & A.E.J. Wals (2006)*. Van adoptie tot duurzame stadswijk; Natuur- en milieueducatie in de praktijk
- 19 *Kuindersma, W., F.G. Boonstra, S. de Boer, A.L. Gerritsen, M. Pleijte & T.A. Selnes (2006)*. Evalueren in interactie. De mogelijkheden van lerende evaluaties voor het Milieu- en Natuurplanbureau
- 20 *Koeijer, T.J. de, K.H.M. van Bommel, M.L.P. van Esbroek, R.A. Groeneveld, A. van Hinsberg, M.J.S.M. Reijnen & M.N. van Wijk (2006)*. Methodieontwikkeling kosteneffectiviteit van het natuurbeleid. De realisatie van het natuurdoel 'Natte Heide'
- 21 *Bommel, S. van, N.A. Aarts & E. Turnhout (2006)*. Over betrokkenheid van burgers en hun perspectieven op natuur
- 22 *Vries, S. de & Boer, T.A. de, (2006)*. Toegankelijkheid agrarisch gebied voor recreatie: bepaling en belang. Veldinventarisatie en onderzoek onder in- en omwonenden in acht gebieden
- 23 *Pouwels, R., H. Sierdsema & W.K.R.E. van Wingerden (2006)*. Aanpassing LARCH; maatwerk in soortmodellen
- 24 *Buijs, A.E., F. Langers & S. de Vries (2006)*. Een andere kijk op groen; beleving van natuur en landschap in Nederland door allochtonen en jongeren
- 25 *Neven, M.G.G., E. Turnhout, M.J. Bogaardt, F.H. Kistenkas & M.W. van der Zouwen (2006)*. Richtingen voor Richtlijnen; implementatie Europese Milieurichtlijnen, en interacties tussen Nederland en de Europese Commissie
- 26 *Hoogland, T. & J. Runhaar (2006)*. Neerschaling van de freatische grondwaterstand uit modelresultaten en de Gt-kaart
- 27 *Voskuilen, M.J. & T.J. de Koeijer (2006)*. Profiel deelnemers agrarisch natuurbeheer
- 28 *Langeveld, J.W.A. & P. Henstra (2006)*. Waar een wil is, is een weg; succesvolle initiatieven in de transitie naar duurzame landbouw
- 29 *Kolk, J.W.H. van der, H. Korevaar, W.J.H. Meulenkamp, M.*

- Boekhoff, A.A. van der Maas, R.J.W. Oude Loohuis & P.J. Rijk (2007). Verkenningen duurzame landbouw. Doorwerking van wereldbeelden in vier Nederlandse regio's*
- 30 *Vreke, J., M. Pleijte, R.C. van Apeldoorn, A. Corporaal, R.I. van Dam & M. van Wijk (2006). Meerwaarde door gebiedsgerichte samenwerking in natuurbeheer?*
  - 31 *Groeneveld, R.A., R.A.M. Schrijver & D.P. Rudrum (2006). Natuurbeheer op veebedrijven: uitbreiding van het bedrijfsmodel FIONA voor de Subsidieregeling Natuurbeheer*
  - 32 *Nieuwenhuizen, W., M. Pleijte, R.P. Kranendonk & W.J. de Regt (2007). Ruimte voor bouwen in het buitengebied; de uitvoering van de Wet op de Ruimtelijke Ordening in de praktijk*
  - 33 *Boonstra, F.G., W.W. Buunk & M. Pleijte (2006). Governance of nature. De invloed van institutionele veranderingen in natuurbeleid op de betekenisverlening aan natuur in het Drents-Friese Wold en de Cotswolds*
  - 34 *Koomen, A.J.M., G.J. Maas & T.J. Weijtschede (2007). Veranderingen in lijnvormige cultuurhistorische landschapselementen; Resultaten van een steekproef over de periode 1900-2003*
  - 35 *Vader, J. & H. Leneman (redactie) (2006). Draggers landelijk gebied; Achtergronddocument bij Natuurbalans 2006*
  - 36 *Bont, C.J.A.M. de, C. van Bruchem, J.F.M. Helming, H. Leneman & R.A.M. Schrijver (2007). Schaalvergroting en verbreding in de Nederlandse landbouw in relatie tot natuur en landschap*
  - 37 *Gerritsen, A.L., A.J.M. Koomen & J. Kruit (2007) Landschap ontwikkelen met kwaliteit; een methode voor het evalueren van de rijksbijdrage aan een beleidsstrategie*
  - 38 *Luijt, J. (2007). Strategisch gedrag grondeigenaren; Van belang voor de realisatie van natuurdoelen.*
  - 39 *Smits, M.J.W. & F.A.N. van Alebeek, (2007). Biodiversiteit en kleine landschapselementen in de biologische landbouw; Een literatuurstudie.*
  - 40 *Goossen, C.M. & J. Vreke. (2007). De recreatieve en economische betekenis van het Zuiderpark in Den Haag en het Nationaal Park De Hoge Veluwe*
  - 41 *Cotteleer, G., Luijt, J., Kuhlman, J.W. & C. Gardebroek, (2007). Oorzaken van verschillen in grondprijzen. Een hedonische prijsanalyse van de agrarische grondmarkt*
  - 42 *Ens B.J., N.M.J.A. Dankers, M.F. Leopold, H.J. Lindeboom, C.J. Smit, S. van Breukelen & J.W. van der Schans (2007). International comparison of fisheries management with respect to nature conservation*
  - 43 *Janssen, J.A.M. & A.H.P. Stumpel (red.) (2007). Internationaal belang van de nationale natuur; Ecosystemen, Vaatplanten, Mossen, Zoogdieren, Reptielen, Amfibieën en Vissen*
  - 44 *Borgstein, M.H., H. Leneman, L. Bos-Gorter, E.A. Brasser, A.M.E. Groot & M.F. van de Kerkhof (2007). Dialogen over verduurzaming van de Nederlandse landbouw. Ambities en aanbevelingen vanuit de sector*
  - 45 *Groot, A.M.E, M.H. Borgstein, H. Leneman, M.F. van de Kerkhof, L. Bos-Gorter & E.A. Brasser (2007). Dialogen over verduurzaming van de Nederlandse landbouw. Gestructureerde sectordialogen als onderdeel van een monitoringsmethodiek*
  - 46 *Rijn, J.F.A.T. van & W.A. Rienks (2007). Blijven boeren in de achtertuin van de stedeling; Essays over de duurzaamheid van het platteland onder stedelijke druk: Zuidoost-Engeland versus de provincie Parma*
  - 47 *Bakker, H.C.M. de, C.S.A. van Koppen & J. Vader (2007). Het groene hart van burgers; Het maatschappelijk draagvlak voor natuur en natuurbeleid*
  - 48 *Reinhard, A.J., N.B.P. Polman, R. Michels & H. Smit (2007). Baten van de Kaderrichtlijn Water in het Friese Merengebied; Een interactieve MKBA vingeroefening*
  - 49 *Ozinga, W.A., M. Bakkenes & J.H.J. Schaminée (2007). Sensitivity of Dutch vascular plants to climate change and habitat fragmentation; A preliminary assessment based on plant traits in relation to past trends and future projections*
  - 50 *Woltjer, G.B. (met bijdragen van R.A. Jongeneel & H.L.F. de Groot) (2007). Betekenis van macro-economische ontwikkelingen voor natuur en landschap. Een eerste oriëntatie van het veld*
  - 51 *A. Corporaal, A.H.F. Stortelder, J.H.J. Schaminée en H.P.J. Huiskes (2007). Klimaatverandering, een nieuwe crisis voor onze landschappen ?*
  - 52 *Oerlemans, N., J.A. Guldmond & A. Visser (2007). Meerwaarde agrarische natuurverenigingen voor de ecologische effectiviteit van Programma Beheer; Ecologische effectiviteit regelingen natuurbeheer: Achtergrondrapport 3*
  - 53 *Leneman, H., J.J. van Dijk, W.P. Daamen & J. Geelen (2007). Marktonderzoek onder grondeigenaren over natuuraanleg: methoden, resultaten en implicaties voor beleid. Achtergronddocument bij 'Evaluatie omslag natuurbeleid'*
  - 54 *G.L. Velthof & B. Fraters (2007). Nitraatuitspoeling in duinzand en lössgronden.*
  - 55 *Broek, J.A. van den, G. van Hofwegen, W. Beekman & M. Woittiez (2007). Options for increasing nutrient use efficiency in Dutch dairy and arable farming towards 2030; an exploration of cost-effective measures at farm and regional levels*
  - 56 *Melman, Th.C.P., C. Grashof-Bokdam, H.P.J. Huiskes, W. Bijkerk, J.E. Plantinga, Th. Jager, R. Haveman & A. Corporaal (2007). Veldonderzoek effectiviteit natuurgericht beheer van graslanden. Ecologische effectiviteit regelingen natuurbeheer: Achtergrondrapport 2*
  - 57 *Massop, H.Th.L., J.G. Kroes, J. Hoogewoud, R. Pastoors, T. Kroon & P.J.T. van Bakel (2007). Actualisatie Hydrologie voor STONE 2.3. Aanpassing randvoorwaarden en parameters, koppeling tussen NAGROM en SWAP, en plausibiliteitstoets*
  - 58 *Brus, D.J. & G.B.M. Heuvelink (2007). Towards a Soil Information System with quantified accuracy. Three approaches for stochastic simulation of soil maps*

W O t

Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu

